

## Verhalen

### **Steven van der Hagen (1563-1621)**

Steven van der Hagen werd geboren in Amersfoort. Zijn vader woonde in Brugge en zijn moeder vertrok kort na zijn geboorte eveneens naar deze stad. Steven werd tot zijn tiende jaar opgevoed door zijn grootvader van moederskant. Het bestuur van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) in Nederland, de Heren XVII, benoemden Van der Hagen eind 1603 tot admiraal op de eerste vloot die zij uitzond naar Oost-Azië. Aan boord bevond zich ook Frederik de Houtman (1571-1622)(zie koloniale wandeling Gouda). Van der Hagen voer op 23 februari 1605 de baai binnen van Hitu, het noordelijk deel van het eiland Ambon. Met steun van de bevolking nam hij zonder slag of stoot het fort en de overige Portugese bezittingen op het eiland over. Het was het eerste territoriale bezit van de VOC in de Indonesische archipel. In 1614 werd Van der Hagen benoemd als lid van de Raad van Indië. Deze raad werd geleid door de gouverneur-generaal en samen vormden zij het centrale bestuur van het VOC-rijk in Azië. Van der Hagen diende onder de gouverneurs-generaal Gerard Reynst, Laurens Reael en vervolgens ook onder Jan Pieterszoon Coen. Hij was een van de weinigen die protesteerde tegen het harde beleid van de bewindhebbers van de VOC. De Heren XVII wilde koste wat kost een monopoliepositie bevechten op de levering van kruidnagelen. Desnoods moesten Aziatische schepen met geweld geweerd worden uit de kruidnagelgebieden. Van der Hagen meende dat de VOC er beter aan deed hen uit de markt te concurreren door de aanvoer te verruimen.. De Heren XVII hielden vast aan hun gewelddadige politiek. In 1618 vroeg Van der Hagen ontslag. Hij stierf in 1624 aan de pest en werd begraven in Utrecht.

### **Pieter Both (1568-1615)**

Pieter Both, geboren in Amersfoort, was de eerste gouverneur-generaal van Nederlands-Indië. Hij werd in 1609 benoemd door de Heren XVII om de zaken overzee beter te organiseren. Hij moest een geschikte havenplaats zoeken die kon dienen als bestuurlijk en commercieel centrum van de VOC in Azië. Hij moest ook een Raad van Indië opzetten, waarmee hij samen leiding moest gaan geven aan de overzeese organisatie. Hij vertrok begin 1610 met zestig passagiers aan boord en arriveerde pas op 19 december 1610 op Java. Aanvankelijk was het de bedoeling om de Molukken als bestuurlijk centrum te kiezen. De Molukken konden echter niet voldoende rijst produceren voor de eigen bevolking en de VOC-dienaren. Daarom koos Both voor Jakarta op West-Java. Hij sloot daarvoor een verdrag met de vorst van Jakarta. Daarin werd onder meer vrije handel, de vestiging van een steunpunt en wederzijdse steun geregeld. Both kocht in 1612 een stuk grond van de vorst van Jakarta en liet daarop een stenen huis bouwen met een omheind erf. Op het eiland Onrust voor de kust van het vorstendom Jakarta kwam een scheepswerf waar schepen van de VOC werden opgelapt. VOC-dienaren die daar werkten mochten tweemaal per jaar de oversteek naar Java maken. Zo werd Both een van de grondleggers van de stad Batavia (nu Jakarta). Lang is Both geen gouverneur-generaal geweest. Na stevige kritiek op zijn handel en wandel moest hij in 1614 het gezag overdragen aan Reynst. Hij vertrok begin januari 1615 aan boord van het schip Banda van de rede van Bantam. De vloot telde nog drie andere schepen. Samen hadden zij een lading van 4,5 miljoen gulden in hun ruimen. Both zou Amsterdam echter niet meer terugzien. De Banda werd op 6 maart 1615 voor de

kust van Mauritius getroffen door een zeer zware storm en zonk. Ook twee andere schepen vergingen. Both bereikte zwemmend de kust, maar stierf alsnog van uitputting. De op één na hoogste top van het eiland Mauritius heet nog steeds de Pieter Bothberg.

### **Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619)**

Johan van Oldenbarnevelt werd in 1547 in Amersfoort geboren en onthoofd op 13 mei 1619 in Den Haag. Hij was een van de machtigste politici van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. In 1586, tijdens de Tachtigjarige oorlog, werd hij benoemd tot landsadvocaat en raadspensionaris van Holland. Hij was de machtigste man van het invloedrijkste gewest. Van Oldenbarnevelt was een van de oprichters van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) in 1602. Tot 1602 hadden groepen handelaren verschillende expedities naar Azië uitgerust om Spanje en Portugal te kunnen beconcurreren. Op initiatief van Van Oldenbarnevelt verenigden alle particuliere ondernemingen die handel dreven op het Verre Oosten zich in de VOC. De VOC kreeg van de Staten-Generaal het alleenrecht om te handelen op Azië. Zij mocht ook in naam van de Republiek contracten sluiten en oorlog voeren met Aziatische vorsten. De leiding van de VOC in de Republiek was in handen van de Heren XVII. De VOC ontwikkelde zich tot een succesvolle commerciële onderneming, die geregeld zeer gewelddadig optrad om haar doel te bereiken. Onder de politieke leiding van Van Oldenbarnevelt en de militaire leiding van stadhouder Maurits ging het de jonge Republiek politiek en economisch voor de wind. Met Maurits raakte Van Oldenbarnevelt later in conflict over politieke, militaire en religieuze zaken. Het leidde uiteindelijk tot de arrestatie van Van Oldenbarnevelt. Hij werd beschuldigd van hoogverraad. Na een showproces werd de 72-jarige politicus in 1619 op het Binnenhof in Den Haag onthoofd.

### **Villa Perloe**

Het Villapark Bergkwartier werd vanaf 1900 aangelegd en is een beroemd stadsdeel. Er zijn hier veel prachtige villa's gebouwd in de stijl van de Amsterdamse school. Hier vestigden zich vooral welgestelde families uit de grote steden die op zoek waren naar gezonde buitenlucht. Er werd flink reclame gemaakt voor dit villapark. In het boekje Dit is Amersfoort uit 1915 wordt het Bergkwartier aangeprezen. Het boekje werd onder anderen verspreid op de schepen die vertrokken uit Nederlands-Indië. Er stonden schitterende foto's in van villa's, zoals villa Perloe, met balkons en serres. En zo beloofde het boekje: het gebied is malariavrij. Voor mensen uit Indië, waar malaria veelvuldig voor kwam, was het belangrijk te weten dat er geen malaria heerste. In de kustprovincies van Nederland kwam in die tijd nog malaria voor. De naam Perloe (Indonesisch voor behoefte) laat zien dat de marketing heeft gewerkt, want in deze villa heeft ongetwijfeld een familie uit Nederlands-Indië gewoond. Niet onvermeld mag blijven dat de foto's in het boekje Dit is Amersfoort gemaakt zijn door de beroemde fotograaf Cas Oorthuys.

### **Sint Maarten, Sint Eustatius, Saba**

In 2001 besloot de Amersfoortse gemeenteraad om drie paden op de Berg-Zuid te vernoemen naar de drie kleine Bovenwindse Caribische eilanden die nog steeds deel uitmaken van het Koninkrijk der Nederlanden: Sint-Maarten, Sint-Eustatius en Saba. Deze drie eilanden, west van Puerto Rico gelegen, kwamen in de eerste helft van de zeventiende eeuw in Nederlandse handen. Zij waren belangrijk de kaapvaart, slavenhandel en smokkelhandel in de 17de en 18de eeuw. Vooral Sint-Eustatius deed als

'neutrale' haven heel goede zaken tijdens de Amerikaanse vrijheidsoorlog (1775-1783). De hulp aan de Amerikanen kwam het eiland duur te staan. De Britten verwoesten Sint-Eustatius in de vierde Engelse oorlog (1780-1784). In de negentiende eeuw waren deze koloniën voor Nederland louter lastposten, waarin niet werd geïnvesteerd. Zij dienden vooral om Nederlands prestige als koloniale mogendheid hoog te houden. Opstanden van tot slaafgemaakten kon Nederland alleen om die reden niet over zijn kant laten gaan. In 1848 werd een opstand op Sint-Maarten neergeslagen ten koste van 4 tot 12 doden en 6 gewonden. Pas in 1863 werd de slavernij op de eilanden afgeschaft.

### **Bollenburg**

Op Muurhuizen 19 staat het huis Bollenburg. Dit huis is vooral bekend geworden als het ouderlijk huis van de staatsman Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619). Het pand dateert uit ca. 1400 en is een van de oudste en gaafste muurhuizen van de stad Amersfoort. Het huis maakt nog altijd een sterk middeleeuwse indruk. Zo zijn de kapconstructie, balklagen met sleutelstukken, kaars-nissen, muurschilderingen van heiligen en keldergewelven behouden gebleven. Zeer bijzonder is een muurschildering van het Laatste Oordeel. Bollenburg heeft ook een tijd als herberg gefunctioneerd. Uit die tijd dateert de naam Bollenburg. Uit de recente geschiedenis resteert een onderduikruimte uit de Tweede Wereldoorlog.

### **Onze Lieve Vrouw van Amersfoort**

De congregatie van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort werd in 1822 gesticht in Amersfoort door de pastoor van Culemborg, Mathias Wolff sj (1779-1857). Het is de oudste nonnencongregatie die in het gebied ten noorden van de grote rivieren werd opgericht. De zusters vestigden zich in eerste instantie in de Muurhuizen van Amersfoort. Midden 19de eeuw kocht de congregatie Huis Cohen, het huis met de paarse ruiten, aan de Zuidsingel 38. Dit monumentale pand werd in 1780 gebouwd in opdracht van de Amersfoortse bankier en tabakshandelaar Benjamin Cohen. De zusters gebruikten het gebouw als klooster. Ook brachten zij er een meisjeskostschool in onder. Kardinaal De Jong (1885-1955) sleet in dit klooster zijn laatste jaren. Zijn wapen is afgebeeld boven de ingang van het klooster. In 1926 vertrokken de eerste zusters uit Amersfoort naar de missie op Oost-Java. Daar werkten zij onder de Karmelieten in Probolinggo. Rond 1960 speelden zij op Java nog steeds een rol in het onderwijs aan meisjes.

### **Petrus Wassenburgius (1587-1655)**

Petrus Wassenburgius (1587-1655) was in de 17de eeuw predikant in Amersfoort en waarschijnlijk verbonden aan de St. Joriskerk. Helemaal zeker is dat niet. Wat wel bekend is, is dat in 1621 bij hem vier Ambonese jongelingen werden ondergebracht om hen op te voeden in de ware christelijke leer. De jongelingen waren door Herman van Speult (??-1626), destijds luitenant-gouverneur op Ambon, uitgezocht om op kosten van de VOC theologisch geschoold te worden zodat zij de christelijke religie verder konden verspreiden in de landen van Amboina en Ternate. Van Speult zette zich niet alleen in voor de verspreiding van de ware christelijke religie. Hij organiseerde de eerste hongitocht tegen Houmoal. Dat was een inspectietocht uitgevoerd met een hongitocht, een oorlogsvloot van inheemse vaartuigen. Deze tochten liepen vaak uit op een strafexpeditie omdat het verbouwen van kruidnagelen en nootmuskaat door de bevolking zelf verboden was.. De Ambonese jongelingen die door zijn toedoen in Amersfoort belandden, waren: Marcus de Roy, zoon van de 'koning' van Kielang,

Andrea de Castro, zoon van de 'koning' van Soya, Laurens de Fretis uit Hative en Laurens Queljo uit Halong. Laatstgenoemde zou zijn vaderland niet meer terug zien. Hij overleed tijdens zijn opleiding in Amersfoort. De drie anderen keerden in 1630 terug naar Ambon. Zij toonden 'gans geen yver tot de christelijke religie'. Daarom werden ze door de VOC benoemd als adelborst appointé met een salaris van 20 gulden per maand.

## **Deshima**

De naam Deshima verwijst naar het kunstmatige eilandje Deshima vlakbij de haven van Nagasaki in Japan. Op het eilandje was vanaf 1641 tot en met 1859 een Nederlandse handelspost gevestigd. De VOC kreeg van de Japanse heersers het alleenrecht om handel te drijven met Japan. Op de handelspost leefden Nederlandse kooplieden geheel afgezonderd van de Japanse samenleving. Het was hun verboden van het eiland af te gaan. Deshima telde ongeveer 13.000 vierkante meter, wat in oppervlakte ongeveer gelijk is aan de Dam in Amsterdam. Het eiland werd omringd door een houten muur met ijzeren punten. De brug die het eiland met het vaste land van Japan verbond, werd dag en nacht bewaakt door de Japanners. Op Deshima stonden de VOC-pakhuizen en de kantoren van Japanse ambtenaren en tolken. Er woonden hooguit 20 Nederlanders op het eiland. Zij leefden te midden van tientallen Japanse wachters, 36 penningmeesters, 15 koelie-opzichters, 24 huisbazen, 17 commissarissen, een aantal secretarissen en meer dan 150 tolken. Al deze ambtenaren moest de VOC uit eigen zak betalen wat haar een kleine 16.000 gulden per jaar kostte. Ondanks de hoge kosten was de handel met Japan zeer lucratief.

## **Jan Cock Blomhoff (1779-1853)**

Jan Cock Blomhoff werd geboren in Amsterdam in 1779 en overleed in Amersfoort in 1853. Van 1809 tot 1813 was hij pakhuismeester van de Nederlandse handelspost op het eilandje Deshima. Daarna raakte hij betrokken bij onderhandelingen met de Britten over de toekomst van Deshima. Pas in 1815, toen het nieuwe Nederlandse Koninkrijk tot stand kwam, lieten de Britten hem vrij. Pas Koning Willem I benoemde Cock Blomhoff tot hoofd van de handelspost op Deshima. Het duurde nog tot augustus 1816 voor hij samen met zijn vrouw Titia Bergsma, zijn pas geboren zoon Johannes en het kindermisje Petronella Munts van Texel vertrok naar Deshima. Een dergelijk gezelschap was uitzonderlijk, want er werden geen westerse vrouwen in Japan toegelaten. De gouverneur van Nagasaki verleende de dames wel toestemming om aan wal te gaan, maar de shogun weigerde een verblijfsvergunning te verlenen. Dat betekende dat Titia, Johannes en Petronella terug moesten. Op 4 december 1817 bracht Jan Cock Blomhoff hen naar het schip, dat hen terugbracht naar Nederland. Hij heeft Titia nooit meer terugzien, want ze stierf in 1821. Cock Blomhoff bleef zes jaar lang opperhoofd op Deshima. Eén van de zaken waardoor hij ook in onze tijd nog bekend is, is de hofreis die hij in 1818 maakte. De hofreis was een ceremoniële verplichting. Eens in de vier jaar moest het Nederlandse hoofd, vergezeld van een groot gevolg en beladen met geschenken, naar Edo reizen, om daar aan het hof van de shogun zijn opwachting te maken. Zo'n hofreis was een gigantische onderneming. De tocht van ca. 1500 km werd gedeeltelijk per boot en gedeeltelijk te voet in draagstoelen afgelegd en kon maanden duren. In totaal namen er wel honderd man aan deel. Van de hofreis van 1818 heeft Cock Blomhoff een verslag bijgehouden dat is gepubliceerd.

In 1824 keerde Cock Blomhoff weer terug naar Nederland en vestigde zich in 1844 met zijn tweede vrouw in Amersfoort. Hij liet daar het huis Birkhoven bouwen, inmiddels weer gesloopt. Hij overleed in 1853 in Amersfoort en werd begraven op de begraafplaats Achter Davidshof. In 1978 werd deze

begraafplaats geruimd ten behoeve van het nieuw te bouwen stadhuis. Achter het gemeentehuis bevindt zich een miezerig parkje waar zijn grafsteen nog te zien is.

### **Titus van Asch van Wijck (1849-1902)**

Jhr.mr. Titus Anthony Jacob van Asch van Wijck (1849-1902) werd geboren in Utrecht. In 1883 werd hij benoemd tot burgemeester van Amersfoort. Na acht jaar volgde in 1891 zijn benoeming tot Gouverneur van Suriname. Suriname was sinds 1667 een Nederlandse kolonie. Op de plantages werden tropische producten verbouwd voor de Europese markt zoals suiker en koffie. Het werk werd verzet door slaafgemaakte Afrikanen. Toen Nederland in 1863 de slavernij afschafte, waren de vroegere slaven verplicht toch nog tien jaar op de plantages te blijven werken. Vanaf 1873 voerde de koloniale regering duizenden contractarbeiders uit Brits-Indië aan om hen op de plantages te vervangen.(zie ook koloniale wandeling Hattem). Toen Van Asch aantrad als gouverneur stond Suriname er economisch en bestuurlijk slecht voor. Van Asch zag wel economische mogelijkheden. Maar tot zijn frustratie kreeg hij hiervoor uit Den Haag niet de nodige financiële steun. Ook weigerde de Nederlandse regering om Javaanse contractarbeiders naar Suriname te sturen. Dat achtte Van Asch broodnodig om de plantagelandbouw te redden. De meningsverschillen tussen de Minister van Koloniën in Den Haag en Van Asch liep zo hoog op dat Van Asch zijn ontslag indiende. Dat de Nederlandsche Regering zonder argumenten grote bijdragen schrapte, die de nodig achtte voor de ontwikkeling van Suriname, was niet ongewoon. Dat een gouverneur daarin een reden zag om zijn ontslag aan te bieden was een novum in de geschiedenis van Suriname. Koningin-Regentes Emma weigerde het gevraagde ontslag . Van Asch wilde echter alleen aanblijven als hij zelf in Nederland de noden en behoeften van Suriname kon bepleiten. Dat werd hem vergund en na zijn terugkeer in Suriname leek het de goede kant op te gaan. Maar in december 1895 bleek dat de Nederlandse regering weer tal van posten op de Surinaamse begroting had geschrapt. Van Asch vroeg opnieuw ontslag, dat hem dit maal werd verleend. Terug in Nederland vervulde Van Asch nog een tweede ambtstermijn als burgemeester van Amersfoort van januari 1900 tot augustus 1901. Daarna was hij tot september 1902 Minister van Koloniën in het kabinet-Kuyper. Bij de aanvaarding van die post was hij al ziek. Hij stierf in Den Haag op 9 september 1902. In Suriname is het Asch van Wijck gebergte naar hem genoemd.

### **Bronnen**

*De hofreis naar de shogun van Japan. Een persoonlijk verslag van Jan Cock Blomhoff*

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Steven\\_van\\_der\\_Hagen](https://nl.wikipedia.org/wiki/Steven_van_der_Hagen)

<https://brill.com/view/journals/bki/article>

IJzerman, J.W., *Aanteekeningen betreffende Steven van der Hagen, in: Bijdragen tot de Taal-,Land- en Volkenkunde* (83) 473-480

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Pieter\\_Both](https://nl.wikipedia.org/wiki/Pieter_Both)

<https://www.vocsite.nl/geschiedenis/personalia/both.html>

Jan Cock Blomhoff [https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan\\_Cock\\_Blomhoff](https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_Cock_Blomhoff)

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Johan\\_van\\_Oldenbarnevelt](https://nl.wikipedia.org/wiki/Johan_van_Oldenbarnevelt)

<https://www.vvamersfoort.nl/nl/cultuur/johan-van-oldenbarnevelt>

Rietbergen, P.J.A.N., 1987, *De eerste landvoogd Pieter Both (1568-1615): Gouverneur-generaal van Nederlands-Indië (1609-1614)*, twee delen

Stapel, F.W., *Gouverneurs-generaal van Nederlandsch-Indië* ,(Den Haag 1941)

Poeze, H.e.a, *In het land van de overheerser, deel I, Indonesiërs in Nederland 1600-1950* (Dordrecht-Holland/Cinnaminson-U.S.A. 1986)

De VOC handelspost Deshima <https://tokyo.nl/japan/nagasaki/deshima/www.zusters-olvamersfoort.nl> › Oorsprong

<https://www.tijdbalk-amersfoort.nl> › index.php › Benjamin\_Cohen\_Jhr. Mr. Titus Anthony Jacob van Asch van Wijck ... - *dbnl*

<https://www.dbnl.org> › [\\_sur001190401\\_01](#) › [\\_sur001190401\\_01\\_0004](#)

Reiziger, J.A.H., T.A.J. van Asch van Wijck, in: *Surinaamsche Almanak voor het Jaar 1904* p. 10 -27 [www.deVOCsite.nl](http://www.deVOCsite.nl)

Gerrit Knaap en Henk den Heijer, *Oorlogen Overzee*, Amsterda, 2015.

Hans Buddingh' *De geschiedenis van Suriname*, (Amsterdam 2012)

Anita van Dissel en Petra Groen, *In de West. De Nederlandse krijgsmacht in het Caribisch gebied*, (Franeker 2010)

Dick Rozing, Amersfoort- Een indische buurt op de Berg, [www.Indischebuurten.nl](http://www.Indischebuurten.nl)